N. IORGA.

DESBINĂRILE ROMÎNILOR DIN UNGARIA

VĂLENIĬ-DE-MUNTE
TIPOGRAFIA SOCIETĂŢIĬ «NEAMUL ROMÂNESC»
1912

DESBINĂRILE ROMÎNILOR DIN UNGARIA

IDEĬ DINTR'O CONFERINȚĂ
ȚINUTĂ LA PIATRA-NEAMȚ

DE

N. IORGA.

VĂLENIĬ-DE-MUNTE
TIPOGRAFIA SOCIETĂȚIĬ «NEAMUL ROMÂNESC»
1912

AUTOR N. Iorga
VOL Desbin. Rom. din Ungaria
Nr. 870 ANUL 1912

Desbinările Romînilor din Ungaria

IDEĬ DINTR'O CONFERINȚĂ ȚINUTĂ LA PIATRA-NEAMȚ

DE N. IORGA.

N'aș fi vorbit bucuros de tristul incident care a fost, în viața Romînilor din Ungaria, conflictul personal pe care mulțĭ îl cred acuma potolit. Interese prea marĭ sînt în joc în acea parte a Romînimiĭ, pentru ca noĭ între noĭ să ni căutăm gîlceavă și să ne încleștăm la luptă. Avem în față un dușman ireductibil, care nu poate trăi ca nație dominantă decît prin moartea noastră, prin sîngele scos din trupul nostru național zdrobit, și, ceia ce e și maĭ mult, acest dușman fatal pe care, fără a-l urî, trebuie să-l combatem, în loc să-l urîm tără a-l combate, are Statul, Stat întemeiat de dînsul și condus după interesul luĭ, așa încît el nu va putea recunoaște niciodată drepturile noastre, oricît

de evidente, care vin din caracterul de aborigenĭ aĭ Romînilor, ca şi din munca şi jertfa lor în margenile Statuluĭ unguresc. Şi totuşĭ o astfel de luptă s'a ivit şi a durat numaĭ prea mult.

N'aş fi vorbit şi eŭ, în public, de această desbinare dacă ea s'ar fi potolit în *adevăr*, *deplin* şi *durabil*, şi dacă, în jurul uneĭ împăcărĭ personale aparente, nu s'ar fi făcut zgomotul neobişnuit, chiar cu datinile noastre de stăruitoare reclamă, care s'a făcut înnainte de banchetul de la Iaşĭ, — la care nu m'am crezut dator să aderez, fără a fi influenţat de consideraţiĭ personale —, în cursul acestuĭ banchet şi după dînsul.

De ce e vorba cu adevărat? De o luptă de ideĭ, de principiĭ? De o nouă atitudine politică, de o îndrumare deosebită de acelea din trecut?

Dacă ar fi fost vorba de aşa ceva, datoria noastră ar fi fost să nu intervenim. Doar nu liniştea şi tăcerea sînt condiţiĭ pentru desvoltarea unuĭ popor. Altfel Turciĭ d'innaintea revoluţieĭ, cari-şĭ tîraŭ papuciĭ până la cafenea, unde-şĭ spuneaŭ două-treĭ vorbe de salutare, ar fi fost o naţie maĭ fericită decît fraţiĭ noştri apuseniĭ, Francesiĭ, cari aŭ cîte o chestiune gravă,

care pasionează toată lumea, odată pe lună. Un popor se ține tocmaĭ prin acest continuŭ joc luptător al ideilor. Și lupta trezită de el rămîne totdeauna curată ca apa ce curge pe piatra tare, și află, ca aceia, margenile sale firește într'o albie netedă și tare.

E drept că, la Romîniĭ din Ungaria, chestiĭ în stare să provoace astfel de discuțiĭ, menite să fie obiective, impersonale, cu orîcîtă pasiune pentru scopul ce se urmărește, nu sînt așa de multe ca la noĭ. Aicĭ ne deosebim și trebuie să fim deosebiții un timp, pănă la înțelegerea care vine tocmaĭ din această deosebire în chestia agrară, în chestia putinței de asimilare a elementuluĭ străin de la noĭ, în chestia electorală, ba chiar în chestia tramvaielor din Bucureștĭ. Aceasta fiindcă noĭ sîntem *dincoace* de întemeierea Statuluĭ național. Fraților noștri se găsesc încă, din nenorocire, *dincolo*, în Statul străin și dușman, — cu eĭ, dar împotriva lor.

Astfel eĭ pot să aibă, prinșĭ încă în lupta pentru viață și pe moarte, numaĭ probleme politice în legătură cu factoriĭ pe lîngă cari staŭ în acel regat al Ungarieĭ care nu poate fi niciodată numaĭ a lor: decĭ: a) Ungurii și Statul

lor; b) Împăratul şi tradiţia unitară habsburgică şi c) naţionalităţile celelalte.

E cu putinţă o înţelegere cu Ungurii, înţeleg: cu Guvernele ungureşti, dîndu-li Romînî guvernamentalî pe lîngă Romînii oposanţi, cum, de amîndouă categoriile, guvernamentalî şi oposanţi, se găsesc între Saşî? Unii oamenî aŭ crezut, fiind încă oneştî, că se poate. Bine înţeles că dintr'înşii nu fac parte Mangra şi tovarăşii săi de azi, cari, fără nicio discuţie, fără nicio condiţie, fără nicio garanţie şi fără vre-un alt folos decît cel individual, aŭ trecut cu arme şi bagaje în rîndurile trădătorilor cumpăraţi.

Din partea mea, nu cred că această politică poate fi bună. Saşii izbutesc fiind, faţă de cavalerismul răspicat al cinstitului nostru cioban şi plugar, o naţie de vechî negustorî şi precupeţi. Şi, iarăşi, eî izbutesc pentru că, precum li zicea acum cîţiva anî predicatorul lor din Braşov, un Prusian, eî se ţin, nu prin puterea saŭ dibăcia lor, ci prin valoarea în lume a celor 50.000.000 de Germanî liberî, uniţî în cel mai puternic Stat european.

Trebuie să ne răzimăm, lăsîndu-ne pe tînjeală în ceia ce priveşte desvoltarea noastră proprie, culturală şi economică, rămînînd adecă o gloată

de țerani săraci și necărturari, pe buna voință a Împăratului de mîne, mai «drăguț», neapărat, față de noi decît cel de azi? Unii cred așa, ba chiar cu cea mai brutală intoleranță și cu cel mai provocator fanatism. Să-mi fie iertat a crede că viitorul Împărat va cîntări întâiu valoarea politică a elementelor pe care se va răzima într'o acțiune care nu poate fi determinată de alte elemente decît ale tradiției și intereselor Casei de Habsburg.

E cu putință o alianță sinceră și roditoare cu naționalitățile? Unii Sași o răsping speriați de înmulțirea în dauna lor a neamului nostru. Alții ar primi-o. Și avem prieteni și între Slovaci, între Șvabi. În sfîrșit și aici e o posibilă orientare.

Sînt cari susțin — și mă bucur că am păstrat totdeauna această părere — că, oricît am urmări și întrebuința ce se petrece în jurul nostru, la noi întâiu trebuie să ne gîndim. Vom fi iubiți cînd vom fi tari. Tăria noastră de azi o dă *instinctul* de conservație națională a patru milioane de țerani; tăria, mai mare, de mîni o poate da *conștiința* clară, împărtășită de toți, a rostului, dreptului și scopului nostru.

Dar de nimic din acestea n'a fost vorba în

lupta de ieri, ci numai de pătimaşa ceartă între foştii şi actualii deputaţi, alcătuind un comitet naţional care nu poate avea, în împrejurările de acolo, nefiind Romînii recunoscuţi măcar ca naţiune politică, o existenţă mai netăgăduit legală, şi între ceî cari ar voi să fie deputaţi şi membri hotărîtori ai comitetului naţional.

Din partea mea, nu pot atribui un preà mare rol deputăţiei de la Pesta. Acolo sînt urechi astupate saŭ care nu vor să audă: am răguşi în zădar strigînd lîngă dînsele. Iar, cît despre trecătorul european, care, prin fereastra deschisă, ni va auzi strigătul, să nu punem mult temeiŭ pe dînsul; omul merge grăbit după interesele luî, şi e caracteristică această scenă ce mi-a fost povestită acum vre o zece anî de un bătrîn bărbat de Stat romîn, care a crezut totdeauna în «Europa». Vorbia luî Bismark despre suferinţile româneştî din Ungaria, şi cancelariul german părea că-l ascultă cu cea mai mare răbdare, pentru a-l întreba apoî la sfîrşit:

— Mă rog, d-ta aî să facî pe Ungurî oamenî cuminţi?

— Nu.

— Apoî, — nicî eŭ!

Dar alţiĭ cred altfel şi atribuie o foarte mare valoare discursurilor frumoase ce se ţin în acel Parlament iudeo-maghiar în care eĭ se îndărătnicesc să vadă un Parlament ungar.

În sfîrşit lupta s'a deschis. Avem de o parte comitetul naţional, de alta ceĭ ce doriaŭ să-l înlocuiască, — în fruntea lor poetul Goga. S'a început cu criticĭ violente în «Tribuna», calificîndu-se persoane venerabile şi meritoase ca «măgarĭ de pe Vesuviu», — carĭ, oricît de artisticĭ şi intelectualĭ i-am presupune, sînt totuşĭ maĭ ales şi înnainte de toate măgarĭ. «Romînul» a fost creat tot acolo, la Arad, pentru a răspunde. Şi, în curînd, nouă părţĭ din zece în cuprinsul amînduror foilor eraŭ insulte, — naţia avînd, cum se ştie, inimă bună şi gură rea.

Într'o luptă de ideĭ n'aveam dreptul de a ne amesteca, împiedecînd-o; în aceasta aveam datoria să nu ne amestecăm înteţind-o. Nu s'aŭ ţinut însă decît prea puţinĭ de această datorie, care era singura.

Şi cum? n'aŭ fost ideĭ? De sigur că nu. Comitetul avea programul de la Sibiiŭ, pe care nu-l credem căzut din cer, ba care ni s'ar părea puţintel cam vechiŭ. Azĭ autonomia Ardealuluĭ e prea mult, dar şi prea puţin. *Oriunde*

representăm elementul istoric şi elementul dominant, putem şi sîntem datorĭ să urmărim impunerea în toate domeniile a caracterului nostru etnic, mai mult saŭ mai puţin exclusiv. Orĭcum însă, e bine ca o naţie să rupă cît mai multe programe în creşterea eĭ,— ca şi omul hainele trupuluĭ săŭ. Cine pretinde ca discuţia cu privire la programul naţional să nu se facă, e un autoritar care face răŭ naţiunĭĭ pe care înţelege a o servi.

Dar vin oare, din partea cealaltă, discuţiĭ cu privire la program? Nimic, decît săgeţĭ satirice şi indignărĭ lirice, — care nu ajung. Somaţĭ să se explice, «Tribuniştiĭ» n'aŭ putut accentua un singur punct de doctrină care să poată fi în chip serios discutabil. Era ca acel orator romîn, şef de noŭ partid, care, în Parlamentul nostru, somat, şi el, săse explice cu privire la deosebirile dintre el şi partidul din care se despărţia, nu putu să articuleze decît această frasă, în hohotele de rîs ale colegilor : «Da, este o deosebire : voim să schimbăm raporturile dintre proprietatea mare şi cea mică», atrăgînd această glumeaţă intervenţie a preşedinteluĭ: «Vă rog, nu puneţĭ pe orator într'o situaţie neplăcută».

S'a zis într'un moment: noĭ represintăm aicĭ

curentul nou de critică şi prefacere din România. Am declarat — şi înnoiesc această declaraţie — că nu văd asămănare decît la suprafaţă. Curentul pe care sîntem mîndri de a-l fi trezit, mai mîndri decît dacă am lua parte activă la afacerile de Stat, a început printr'o lungă pregătire culturală modestă şi el n'a ridicat nicio pretenţie la locurile de sus, ocupate de alţii, mulţămindu-se a chema la conştiinţa adevăratelor lor interese, care sînt şi ale neamului, clasele nedreptăţite şi uitate: acolo lucrăm şi azi, şi înţelegem a ajunge la suprafaţa politică, nu prin încrederea în noi, care poate fi desconsiderată, ci prin neînvinsul avînt al celor mulţi şi nesfîrşit de scumpi, cari ar vedea în noi cei mai sinceri şi călduroşi apărători ai dreptului lor, a căruĭ îndeplinire e cea mai bună chezăşie pentru viitorul acestei ţeri şi al acestui neam.

Acolo jos însă, în necontenită luptă harnică, în zilnic contact cu poporul care să se înveţe a-i iubi, nu am văzut pe tineri, — de multe ori nici atîta, cît pe bătrînii pe cari tind să-i izgonească pentru incapacitate şi să-i înlocuiască apoi în locurile lor de cinste şi de comandă.

Deoĭ, chestie personală, un şir de chestii pe-

sonale, venind una din alta, — şi atît. Mă întreb: e bine ca ele să înceteze?

De sigur că da: pentru că nu duc la nimic. Pentru că împiedecă acea cetire a foilor de dincolo, din care eram deprinşi a lua învăţături de idealism, moralitate şi bună cuviinţă. Pentru că era un continuu motiv de bucurie duşmanilor noştri.

Să alergăm deci cu geamantanul pacific pentru ca doi duşmani — din cei mulţi — să-şi poată da mîna supt ochii noştri, pentru ca să poţi lua parte pe rînd la două banchete date fiecăruia în parte şi pentru ca apoi, la întoarcerea acasă, să fii serbătorit, ca al treilea erou, împreună cu dînşii?

În duşmăniile personale nu e decît un singur chip adevărat de împăcare: *prin înceata luminare a conştiinţelor, iar nu prin înnăbuşirea lor pripită.* Mi se pare, însă, că zelul amical al d-lui C. Stere a înnăbuşit conştiinţe în care nu pătrunsese acea lumină întreagă, trezitoare de căinţi fecunde, care asigură solidaritatea în cele mai grele lupte şi face pe oameni să poată lucra împreună, pănă la moarte, unul lîngă altul, pentru aceiaşi ideie.

Şi ni se pare încă un lucru: că banchetele

care ţin să servească altceva decît interese personale şi politice, trebuie să serbătorească *un fapt nou, un adaus la capitalul material saŭ moral al naţiunii* Şi aicĭ, unde nu era decît oprirea, artificială, a unor regretabile disensiunĭ cu caracter personal, se impunea acea tăcere discretă care favorisează reculegerea.

M'am simţit dator a spune aceste lucrurĭ.

Prețul 20 de bani